

Luonnontila, valtion muodostuminen ja rakenteet Locken mukaan

Pyrin esseessäni selvittämään, miten luonnontila sekä valtion muodostuminen ja rakenteet tulisi Locken mukaan ymmärtää. Pohdin myös lyhyesti sitä, mitä politiikka voisi tarkoittaa hänen ajattelussaan.

Locken mukaan kaikki ihmiset ovat luonnostaan täydellisessä vapauden tilassa, jossa kaikki valta ja oikeudenkäyttö on vastavuoroista eikä kenelläkään ole sitä enempää kuin toisella. Tätä hän kutsuu luonnontilaksi. Locken mukaan ihmiset ovat luonnostaan luonnontilassa, kunnes omalla suostumuksellaan tekevät itsestään jonkin poliittisen yhteisön jäseniä. Luonnontilassa ihmisillä on kontrolloimaton vapaus käyttää henkilöään ja omistuksiaan, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että he voisivat tuhota itseään tai mitään omistamaansa, ellei jokin jalompi tarkoitusperä kuin pelkkä säilyttäminen vaadi sitä. Koska kaikki ihmiset ovat tasavertaisia ja itsenäisiä, kukaan ei saa vahingoittaa toistaan eikä tämän omaisuutta. Ihmiset ovat velvollisia suojelemaan itseään ja muuta ihmiskuntaa niin paljon kuin voivat.

Luonnollinen laki pyrkii rauhaan ja koko ihmiskunnan suojelemiseen. Kukaan ei saa vahingoittaa toisen elämää tai sellaista, mikä edistää elämän, vapauden, terveyden, ruumiillisen koskemattomuuden tai tavaroiden suojelemista, muutoin kuin jos kyse on itsesuojelusta ja rikolliseen kohdistuvasta oikeudenmukaisesta rangaistuksesta. Luonnollisen lain mukaan ihmisiä tulee suojella niin pitkälle kuin mahdollista, mutta viattomien turvallisuus on asetettava etusijalle. Luonnontilassa viattomalla osapuolella on oikeus tuhota häntä kohtaan hyökännyt millä keinoin tahansa, kunnes hyökkääjä tarjoaa rauhaa ja hyvitystä ehdoin, jotka korjaavat kaikki hänen jo tekemänsä vääryydet ja turvaavat kaikki hänen jo tekemänsä vääryydet ja turvaavat viattoman osapuolen tulevaisuuden. Luonnolliset lait sitovat ihmisiä, vaikkeivät he olisi koskaan sopineet mitään kumppanuudesta ja sen ehdoista.

Luonnollisen lain toimeenpano luonnontilassa kuuluu kaikille ihmisille, sillä jokaisella on oikeus suojella koko ihmiskuntaa ja tässä tarkoituksessa tehdä kaiken voitavansa siinä määrin kuin se on järkevää. Kaikilla ihmisillä on oikeus viattomien suojelemiseen sekä syyllisten

pidättämiseen ja rankaisemiseen niin ankarasti, että se pidättää lain loukkauksesta. Poikkeamalla luonnollisesta laista rikollisesta tulee ihmiskunnalle vaarallinen, koska hän löyhentää ja rikkoo häntä itseään vahingolta ja väkivallalta suojelevan sidoksen. Siten kuka tahansa voi rangaista rikollista ja olla luonnollisen lain toimeenpanijana, jotta tämä katuisi tekoaan sekä pelottaisi tämän ja myös muut esimerkin kautta tekemästä vastaavaa ilkivaltaa. Tätä valtaa saa kuitenkin käyttää vain siinä määrin kuin viileä järki ja omatunto arvioivat olevan tarpeen hyvitykseksi ja pidätykseksi.

Rikoksesta vahinkoa kärsineellä on erityinen oikeus hakea hyvitystä vahingontekijältä. Myös kuka tahansa muu hyvityksen hankkimista oikeudenmukaisena pitävä voi avustaa vahingoitettua saamaan syylliseltä korvausta riittävässä määrin kärsittyyn vahinkoon nähden, mutta oikeus hyvitykseen kuuluu vain vahingoitetulle osapuolelle. Itsensäilytyksen oikeuden perusteella vahingon kärsineellä on valta ottaa itselleen tarvittava määrä syyllisen tavaroita tai palveluksia hyvitykseksi. Kaikille kuuluva oikeus rikoksen rankaisemiseen, jotta estettäisiin sen uusiminen, ja vahingoitetulle osapuolelle kuuluva oikeus hyvityksen ottamiseen ovat siten kaksi erillistä oikeutta. Jos joku tuomitsee väärin omassa tai missä tahansa muussa asiassa, hän vastaa siitä koko muulle ihmiskunnalle.

Ihmisten välinen luonnontila päättyy vasta sitten, kun ihmiset sopivat keskenään yhdistymisestä yhdeksi yhteisöksi ja yhden poliittisen kokonaisuuden muodostamisesta. Luonnontila päättyy myös silloin, kun joku ihminen liittyy osaksi johonkin jo rakennettuun yhteiskuntaan ja alistuu sen hallintoon. Kaikki muut keskinäiset lupaukset ja sopimukset ovat mahdollisia myös luonnontilassa. Ihmisten luontainen taipumus etsiä yhteisyyttä ja kumppanuutta toisten kanssa täyttääkseen itsessään olevat puutteet ja epätäydellisyydet on perussyy siihen, miksi ihmiset liittyvät yhteen kansalaisyhteiskunnaksi. Koska ihmiset ovat luonnostaan vapaita, tasavertaisia ja itsenäisiä, ketään ei voida ilman hänen omaa suostumustaan alistaa toisen ihmisen poliittiseen valtaan, vaan se voi tapahtua vain sopimalla muiden ihmisten kanssa liittymisestä ja yhdistymisestä yhteisöksi.

Kansalaisyhteiskunta on yhdeksi kokonaisuudeksi liittynyt poliittinen yhteisö, joka vetoaa keskinäisten kiistojensa ratkaisemisessa ja rikollisten rankaisemisessa yhteiseen lakiin ja lainkäyttöön. Sen tarkoituksena on välttää ja korjata luonnontilan hankaluudet, jotka seuraavat siitä, että jokainen ihminen on tuomarina omassa asiassaan. Kansalaisyhteiskunta

voi olla ja pysyä olemassa vain, jos sillä itsellään on valta omaisuuden suojeluun ja yhteiskunnan jäsenten rankaisemiseen rikollisista teoista.

Kansalaisyhteiskuntaan liittyessään ihminen luopuu luonnollisesta tasavertaisuudestaan, vapaudestaan ja toimeenpanovallastaan ja antaa yhteiskunnalle valtuudet tehdä lakeja puolestaan siten kuin yhteiskunnan yhteinen hyvä edellyttää. Samalla hän luopuu luonnollisesta oikeudestaan rangaista rikkomuksista yksityisten tuomioidensa perusteella kaikissa sellaisissa tapauksissa, joissa hän voi vedota ylempään auktoriteettiin. Hän antaa valtiolle myös oikeuden aina pyydettyä käyttäen hänen voimiaan valtion päätösten toimeenpanossa. Näiden lisäksi hän luopuu myös luonnollisesta vapaudestaan täyttää oman elämänsä tarpeita niin pitkälle kuin yhteiskunnan hyvä, hyvinvointi ja turvallisuus sitä vaativat. Yhteiskunnan tai sen lainsäädäntöelimenvalta ei kuitenkaan koskaan ulotu laajemmalle kuin yhteiseen hyvään.

Lainsäädäntävallan myötä yhteiskunta saa vallan määrätä jäsentensä tekemiin rikkomuksiin liittyvät rangaistukset sopivaksi katsomallaan tavalla. Yhteisö ratkaisee kaikki kiistat, joita syntyy yhteiskunnan jäsenten välillä oikeudellisissa kysymyksissä, ja rankaisee jäseniään näiden yhteiskuntaa vastaa tekemistä rikoksista pysyvien lakien mukaan asetetuilla rangaistuksilla. Suhteessa muuhun ihmiskuntaan valtion kansalaiset muodostavat yhden kokonaisuuden, joka on yhä luonnontilassa suhteessa muuhun ihmiskuntaan. Tämän vuoksi sopimukset sekä yhteiskunnan jäsenten kiistat ulkopuolisten kanssa hoidetaan yhteisesti. Tämä kokoava valta sisältää vallan sotaan ja rauhaan, liittoihin ja liittoumiin sekä kaikenlaisiin toimiin valtion ulkopuolisiin henkilöihin ja yhteisöihin nähden. Sen myötä yhteiskunta saa myös vallan rangaista yhteiskuntaan kuulumattomien tuottaman vahingon, joka kohdistuu johonkin sen jäsenistä.

Keskeinen edellytys luonnontilan päättymiselle on yhteisesti asetettu ylin hallinto, jolla on auktoriteetti tuomita kaikki kiistat yhteiskunnan jäsenten kesken. Tämä hallinto muodostuu yhteisön yhdessä valitsemista edustajista, ja sen päätökset ovat yhteisön yhteisiä päätöksiä. Yhteisö muodostaa näin yhden poliittisen kokonaisuuden, jossa enemmistöllä on oikeus toimia ja päättää muiden puolesta. Jokaisen tulee alistua enemmistön päätökseen ja hyväksyä sen lopullisuus. Muuten kokonaisuus ei kykenisi toimimaan tai edes pysyisi yhdessä jäsentensä sopimuksen mukaisesti yhtenä yhteisönä. Luonnontilasta yhteiskunnaksi liittyvät

ihmiset antavat siis kaiken vallan yhteisön enemmistölle sopimuksella yhdeksi poliittiseksi yhteiskunnaksi liittymisestä. Tällaisen yhteiskunnaksi liittymisen ja yhdistymisen hyväksyy joukko vapaita ihmisiä, joiden keskuudesta voi löytyä enemmistö. Ainoastaan tämä voi antaa alun millekään lailliselle hallitukselle maailmassa.

Valtiomuodon valitsee kansa yhteisellä sopimuksella, joka määrittelee lainsäädäntötavan. Lainsäädäntävalta kuuluu yhteiskunnassa sille taholle, jolle yhteisö on sen kerran asettanut. Kenenkään muun määräys voi saada lain voimaa ja velvoittavuutta, ellei kansan valitsema ja nimittämä lainsäätäjät sitä vahvista. Lainsäätäjät ei myöskään voi siirtää valtaansa lakien tekemiseen kenellekään muulle, sillä kyse on vain kansalta saadusta toimeksiannosta. Tämän lisäksi tarvitaan joku, jolla on valta huolehtia lakien toimeenpanosta ja voimassapysymisestä. Lainsäädäntävalta ja toimeenpanovalta on syytä erottaa toisistaan, sillä jos samoilla ihmisillä olisi sekä valta tehdä lakeja että valta niiden toimeenpanoon, he voisivat vastoin yhteiskunnan ja hallinnon tarkoitusta sovittaa ne omaan yksityiseen etuunsa.

Valtion ylin valta kuuluu lainsäätäjälle, jolle kaikki muut ovat alisteisia. Lainsäädäntöelin tai sen jokin osa voi koostua edustajista, jotka kansa valitsee tietyksi kaudeksi. Tämän kauden jälkeen he palaavat alamaisten tavalliseen tilaan, eikä heillä enää ole mitään osaa lainsäädäntöön, ellei heitä valita uudestaan. Tällöin kansan täytyy käyttää valinnan valtaansa joko tiettyinä määrättyinä aikoina tai kutsuttaessa. Kansalla säilyy siten ylin valta kumota tai vaihtaa lainsäädäntöelin, jos lainsäädännön havaitaan tapahtuvan vastoin asetettua luottamusta. Jos toimeenpanovalta on sijoitettu jonnekin muualle kuin lainsäädäntötyöhön osallistuvalla henkilöllä, sen haltija on näkyvästi alisteinen lainsäädäntöelimelle ja vastuussa sille. Tällöin vallan haltija voidaan tarpeen mukaan vaihtaa tai erottaa. Valtion virkakunnalla ei ole minkäänlaista muuta auktoriteettia kuin mitä on nimenomaisella luvalla ja tehtävänannolla siirretty. He ovat aina toiminnastaan vastuussa jollekin muulle valtiolliselle vallan käyttäjälle.

Toimeenpanovallan haltijat ovat velvollisia hallitsemaan käyttämällä julkisia ja kansan tiedossa olevia vakiintuneita ja pysyviä lakeja, ja heidän on käytettävä puolueettomia ja oikeamielisiä tuomareita, jotka ratkaisevat kiistat näiden lakien perusteella. Heidän tulee käyttää yhteisön voimaa kotimaassa vain pannakseen toimeen mainittuja lakeja ja ulkomailla vain estääkseen ja hyvittääkseen vieraat loukkaukset sekä suojatakseen yhteisön

ryöstöretkiltä ja hyökkäyksiltä. Kaikki tämä ei saa tähdätä muuhun päämäärään kuin rauhaan, kansan turvallisuuteen ja yleiseen hyvään. Kun lainsäädäntö- ja toimeenpanovalta on erotettu toisistaan, on yhteiskunnan parhaaksi jättää toimeenpanovallan haltijalle monissa asioissa harkintavaltaa, sillä lainsäätäjät eivät pysty ennustamaan eivätkä huolehtimaan laeilla kaikessa, mikä saattaisi olla hyödyllistä yhteisölle.

Mitä sitten Locke voisi politiikalla tarkoittaa? Locke selvästikin rajaa poliittisen koskemaan vain sopimuksen perusteella järjestäytyneitä yhteiskuntamuotoja eli valtiota. Poliitiikka voisi siten tarkoittaa kaikkea sellaista toimintaa, jolla ihmiset (ja ihmisten kautta valtiot) pyrkivät vaikuttamaan valtioiden tasolla tapahtuvaan päätöksentekoon ja toimenpiteisiin.

Lähde

Locke, John: Tutkielma hallitusvallasta. Gaudeamus, Tampere 1995.